

MEDIALUKUTAIDON AAPINEN

1. painos

Uutismedian liitto & United Imaginations

Kuvitus: Ville Salervo

Paino: PunaMusta Oy, Joensuu 2024

www.tunnistajournalismi.fi

ISBN 978-952-7095-00-3

MEDIALUKUTAIDON AAPINEN
UUTISMEDIAN LIITTO

SISÄLLYS

Maailmaa muutetaan tiedolla	6	Objektiivisuus	36
Mikä Medialukutaidon aapinen?	7	Päätoimittaja	38
Algoritmi	8	Q&A	40
Botti	10	Riippumattomuus	42
Copyright	12	Sananvapaus	44
Demokratia	14	Tekoäly	46
Etiikka	16	Uutisankka	48
Fakta	18	Vallan vahtikoira	50
Grafiikka	20	Wow-efekti	52
Hybridivaikuttaminen	22	X ja some	54
Itsesääntely	24	Yleisönosasto	56
Journalismi	26	Zine	58
Kriittisyys	28	Ålandsposten	60
Lähde	30	Ääni	62
Mielipide	32	Öykkäröinti	64
Narratiivi	34	Opettajalle	66

MAAILMAA MUUTETAAN TIEDOLLA

Perinteinen media vahtii vallanpitäjiä, puolustaa kansalaisia ja räksyttää, jos huomaa vääryyksiä. Toimittajilla on usein näppinsä pelissä, kun epärehellisiä tai tehtäviään laiminlyöviä poliitikkoja, viranomaisia tai yritysjohtoa saatetaan vastuuseen.

Tiedotusvälineet ovat paljastaneet alaisiaan ahdistelevia johtajia ja oppilaitaan ahdistelevia opettajia. Journalistit ovat tonkineet kaivosteollisuuden ympäristöririkoksia, ilmiantaneet yrityksiä, jotka ovat teettäneet pakkotyötä sekä paljastaneet lasten hyväksikäyttöä uskonnollisissa yhteisöissä ja vanhusten kaltoinkohtelua hoitolaitoksissa. Esimerkkejä on lukuisia, ja jokainen niistä on tehnyt maailmasta hitusen paremman.

Journalismilla on muitakin tehtäviä kuin vääryyksien paljastaminen, mutta siitä se parhaiten tunnetaan. Tarvitsemme luotettavaa mediaa, valppaita toimittajia ja faktoihin perustuvaa tiedonvälitystä. Tarvitsemme myös medialukutaitoa, jotta osaamme erottaa oikean tiedon väärästä. Ota aapinen oppaaksesi mediataitojen maailmaan!

MIKÄ MEDIALUKUTAIDON AAPINEN?

Onko mehukas juoru toimiva uutisaihe? Miksi sananvapaus on niin tärkeä osa demokratiaa? Minkä takia valheelliset tekstit pääsevät leviämään paljon vauhdikkaammin somessa kuin sanomalehdissä? Kriittinen medialukutaito on kykyä ymmärtää, arvioida ja käyttää mediaa oikein. Kun olet tietoinen ja hereillä, et tule huijatuksi. Ja kun olet perillä siitä, mitä oikeasti tapahtuu, voit olla mukana vaikuttamassa yhteiskunnan toimintaan ja kehittämiseen.

Omaa medialukutaitoa voi treenata. Kädessäsi on aapinen, joka auttaa suunnistamaan median sokkeloissa ja selvittämään, onko somessa tai muualla julkaistu tieto uskottavaa. Aapisen avulla opit tunnistamaan monenlaisten sisältöjen joukosta luotettavat journalistiset jutut.

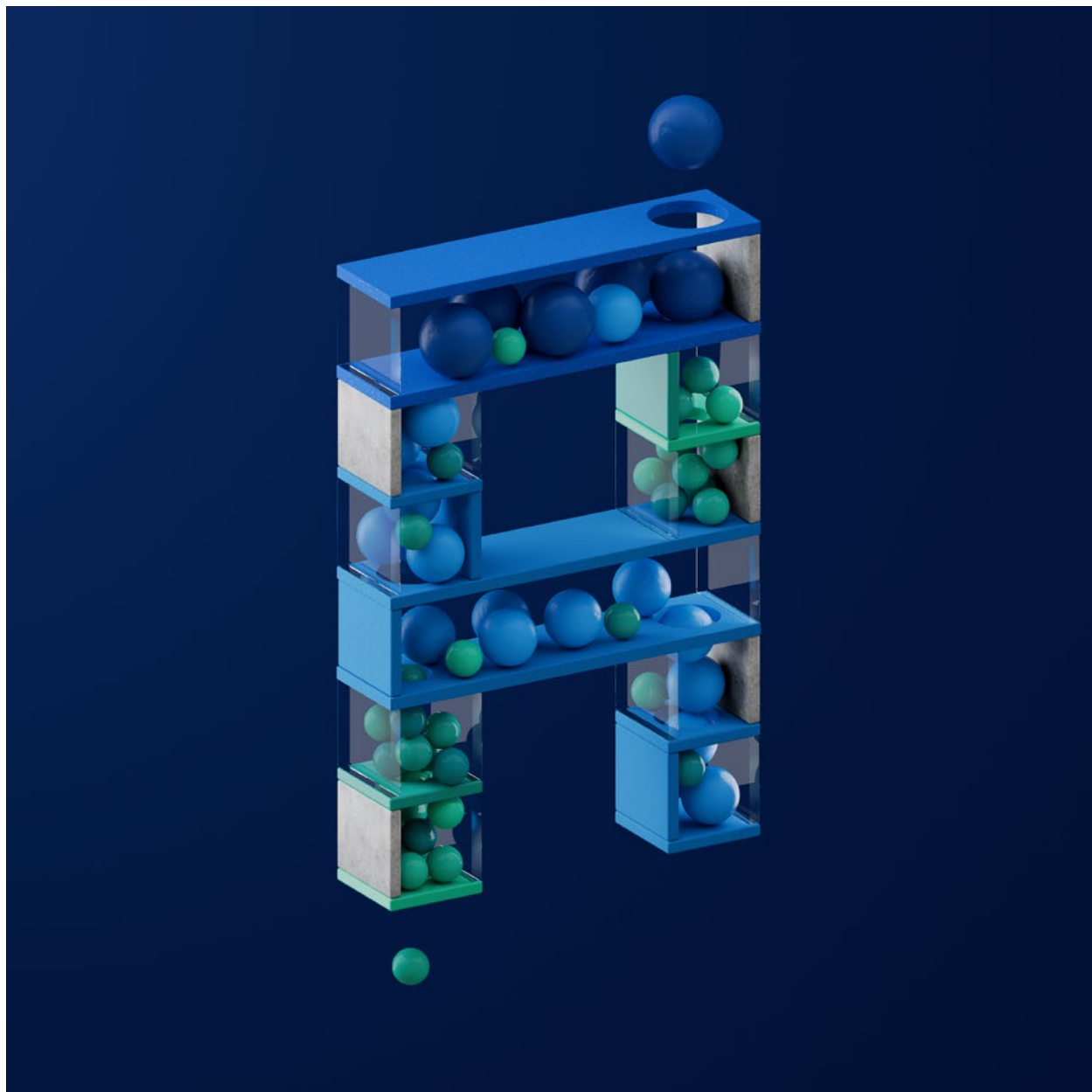
Kun olet ottanut aakkoset haltuun, keskustele, kysy ja kyseenalaista – aina.

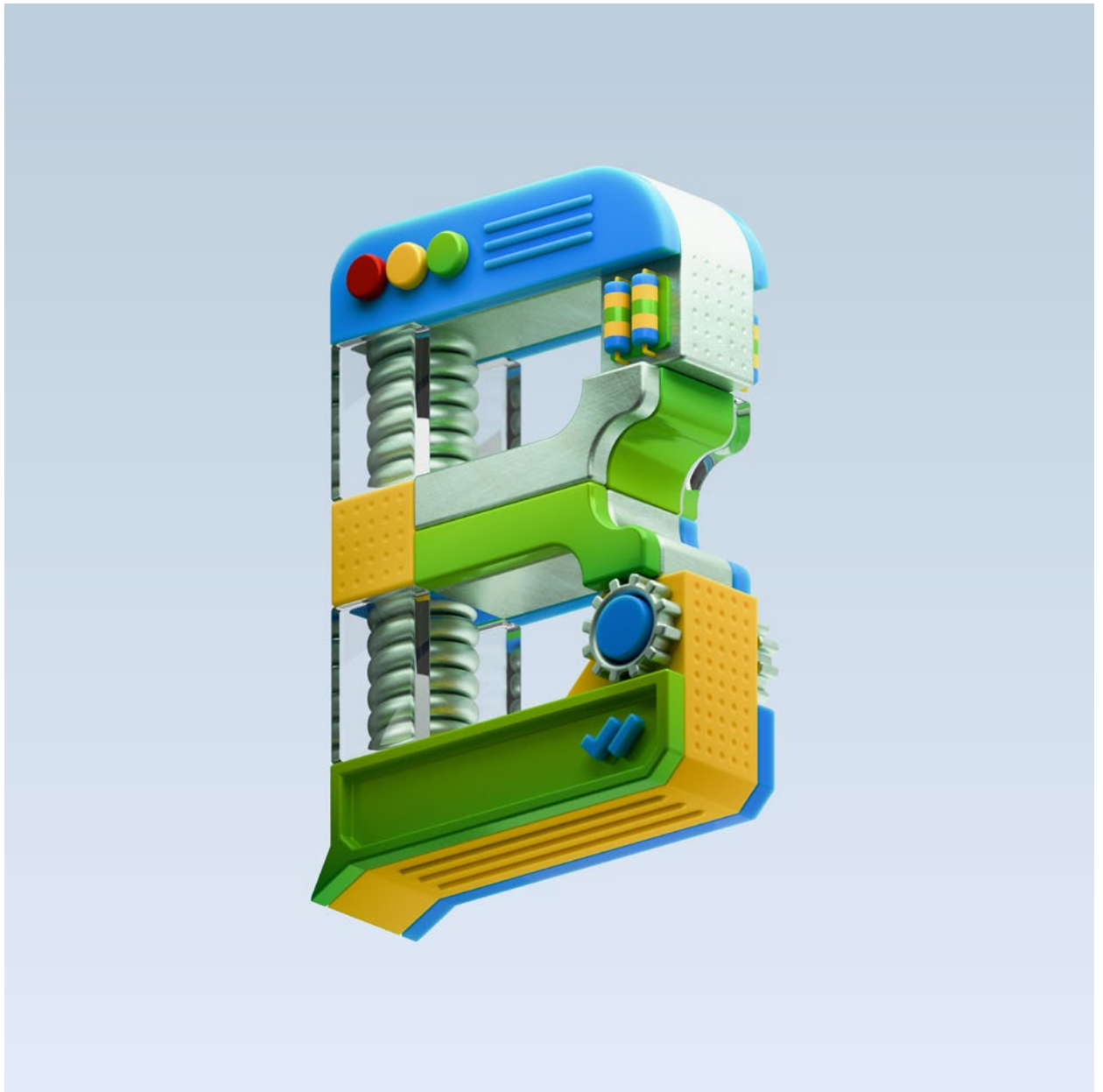

ALGORITMI on kuin resepti, jota tietokone seuraa. Kun ihminen lukee verkossa uutisia, selaa somea tai kuuntelee musiikkia, sisällöt valikoituvat mieltymysten ja kiinnostuksenkohteiden mukaisiksi.

Algoritmit helpottavat tiedon etsimistä dataviidakosta, mutta näkökulman kaventuessa ennakkokäsitykset ja ennakkoluulot voivat myös vahvistua entisestään.

Journalismissa algoritmeja käytetään esimerkiksi räätälöidyissä uutissuosituksissa ja vaalikoneissa. Toimittajan tulisi tuntea algoritmien toiminta, ja niiden käytöstä on hyvä tiedottaa avoimesti. Datajätit, kuten Google ja TikTok, ovat saaneet kritiikkiä algoritmien pitämisestä liikesalaisuutena.

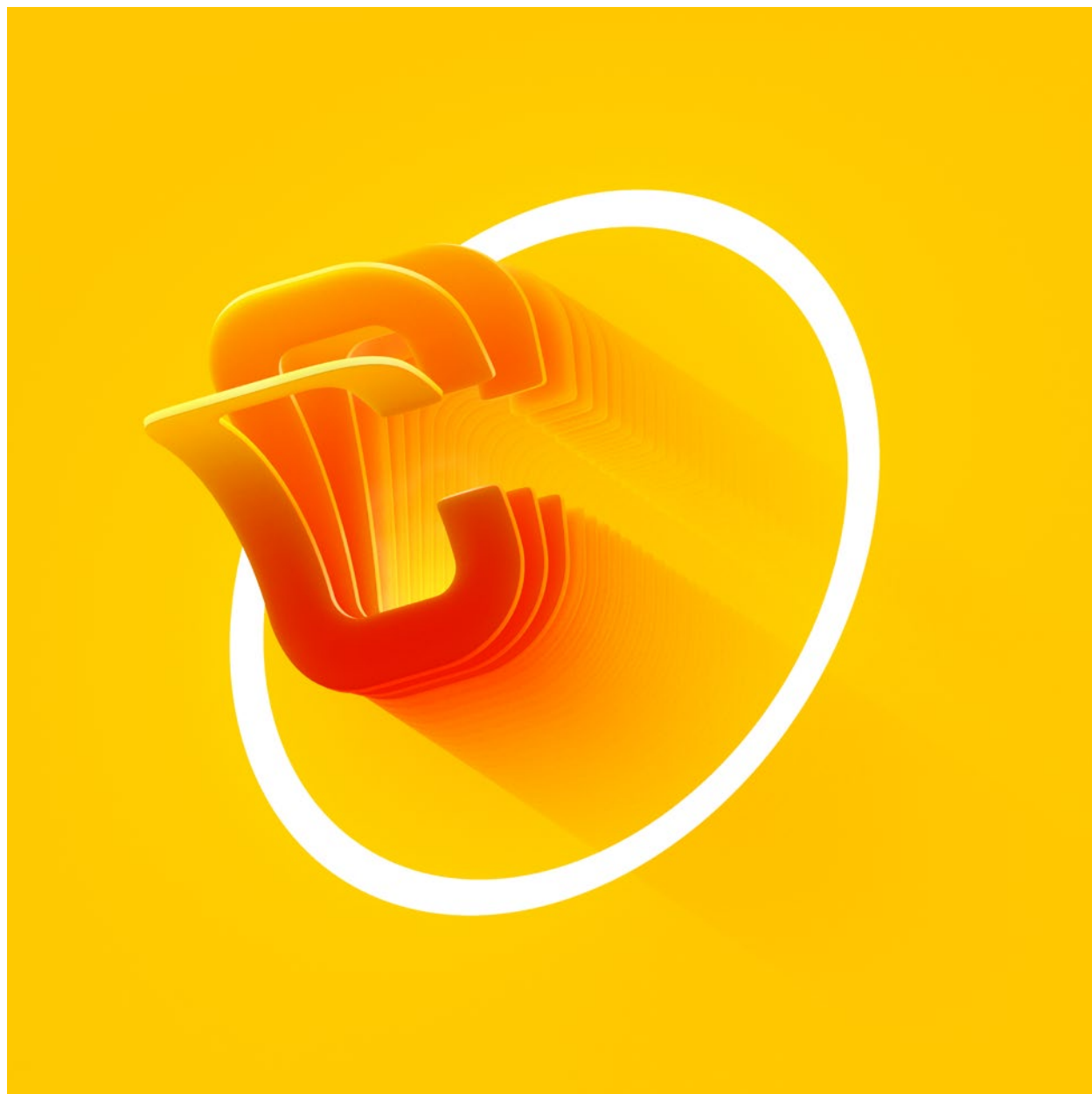
BOTTI on lyhenne sanasta robotti. Se tarkoittaa ohjelmistoa, joka suorittaa automaattisesti toistuvia, ennalta määriteltyjä tehtäviä. Botit pyrkivät usein jäljittelemään ihmisten tekemisiä, mutta automaattisesti toimivina ne ovat ihmistä huomattavasti nopeampia.

Botteja käytetään monissa tehtävissä, kuten hakukoneiden indeksoinnissa ja chat-asiakaspalvelussa. Robottiikkaa voidaan hyödyntää myös uutisten kirjoittamisessa, kun tarvitaan nopeaa reagoitua. Uutisboti löytää hetkessä oleelliset asiat, ja se voidaan valjastaa kirjoittamaan esimerkiksi vaalitulosuutisia sekunnin murto-osassa, heti äänenlaskennan valmistuttua.

COPYRIGHT eli tekijänoikeus tarkoittaa, että tekijällä on yksinoikeus päättää teoksensa käytöstä. Kukaan muu ei saa käyttää teosta ilman tekijän lupaa. Teoksia voivat olla mitkä tahansa tekijän omaperäiset luomistyön tulokset: esimerkiksi kirjalliset teokset, valokuvat, musiikki, videot tai vaikka toimittajan tekemä reportaasi.

Tekijänoikeus syntyy teoksen tekijälle, ja tekijänoikeuslaki antaa suojaa teoksen ulkomuotoa ja ilmaisutapaa luvatonta hyödyntämistä vastaan. Sen sijaan teokseen liittyvät ideat tai tieto on vapaasti kenen tahansa käytettävissä. Jos haluaa hyödyntää jonkun toisen teosta, siitä pitää sopia tekijän kanssa. Yleensä luvan saa maksua vastaan.

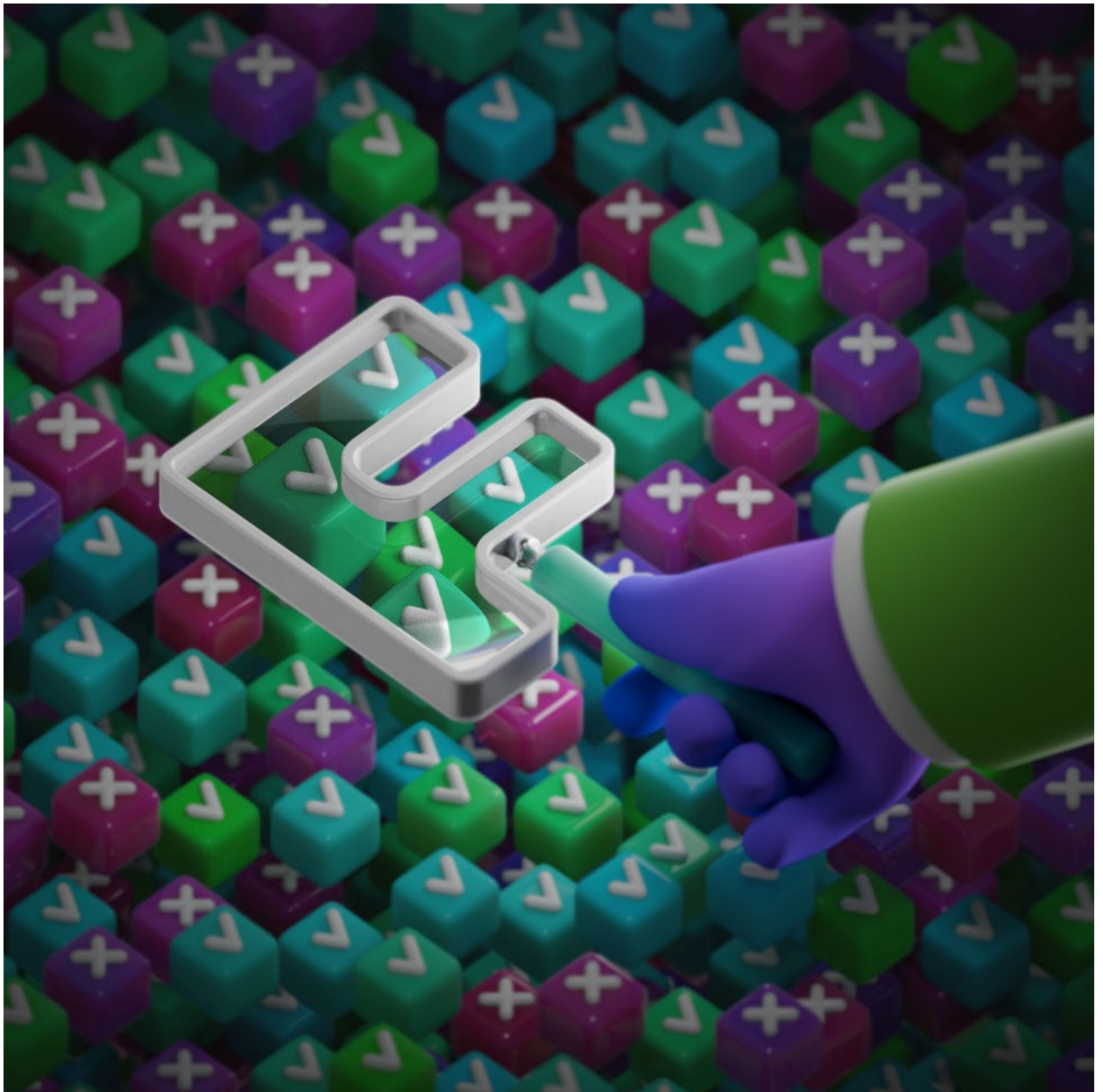

D **EMOKRATIA** Demokratia on yhteiskuntajärjestelmä, jossa kaikilla on oikeus vaikuttaa yhteisiin asioihin ja käyttää poliittista valtaa. Jotta demokratia voi toteutua täysipainoisesti, tarvitaan laaja-alaista, luotettavaa ja laadukasta journalismia. Se paljastaa yhteiskunnallisia epäkohtia ja tarttuu korruptioon, seuraa poliitikkojen ja muiden vallankäyttäjien toimintaa ja sanomisia, esittää erilaisia näkökulmia sekä tarjoaa sitä kautta ihmisille mahdollisuuden muodostaa omia, perusteltuja mielipiteitä.

Avoin ja luotettava tiedonvälitys luo perustan, jossa voi toimia uteliaana, tietoisena, kriittisenä ja vastuullisena kansalaisena. Juuri tämä on demokraattisen yhteiskunnan perusta.

ETIikka on tieteenala, joka tutkii oikean ja väärän periaatteita. Luotettava journalismi, toimittajan vastuu ja etiikka kulkevat tiiviisti käsi kädessä. Journalistin ohjeissa määritellään raamit journalistin ammattietiikalle. Ohjeiden kautta varmistetaan, että tiedonvälitys tapahtuu rehellisesti ja vastuullisesti. Toimittaja ei saa käyttää asemaansa väärin tai keskittyä näkökulmiin, joista hyötyy henkilökohtaisesti. Hän ei myöskään saa ottaa vastaan lahjontaa tai etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden. Toisaalta journalistilla on oikeus kieltäytyä tehtävästä, jonka kokee eettisesti kyseenalaiseksi.

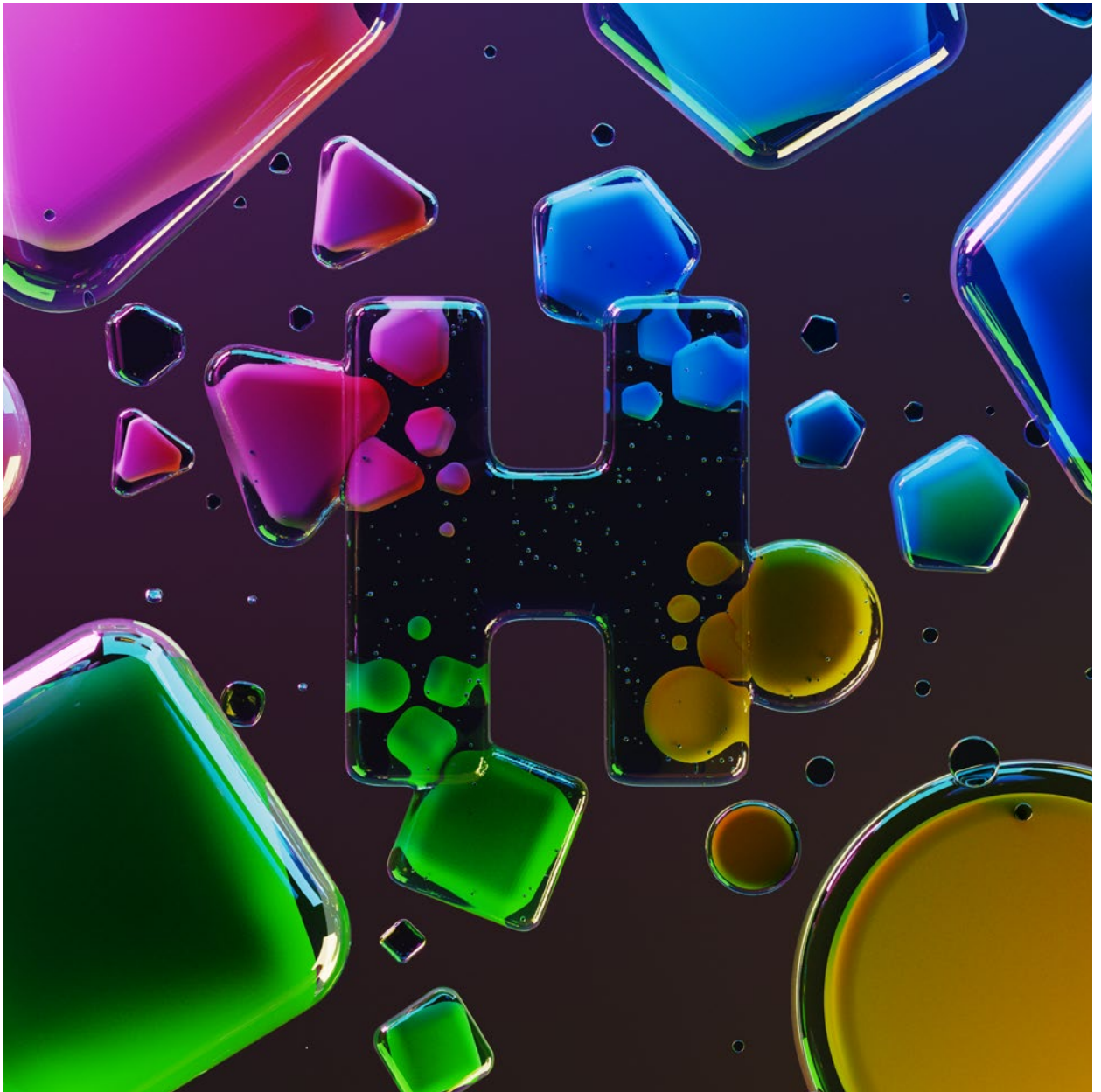
FAKTA Uskottavuus ja totuudellisuus on journalismin ydintä. Tämä edellyttää faktojen jatkuvaa tarkistamista, ja toimittaja tarvitseekin työssään loistavat tiedonhankintataidot. Journalistin ohjeiden mukaan kaikki tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin, myös silloin jos ne on julkaistu jo aikaisemmin muualla. Toimittajan on suhtauduttava tietolähteisiin kriittisesti, ja yleisön on pystyttävä erottamaan julkaistuista sisällöistä faktat ja mielipiteet. Yleisöllä ja lukijoilla on oikeus luottaa siihen, että uutiset ja artikkelit perustuvat faktoihin, vaikka lukija olisi toimittajan johtopäätöksistä eri mieltä.

GRAFIKKA Visuaalisuuden merkitys on viime vuosina korostunut journalismissa. Yhä useammin uutisia ja artikkeleita luetaan puhelimella, ja media-ajasta kilpaillaan esimerkiksi somen kanssa. Visuaalisesti kiinnostavat elementit, kuten kuvat, taitto ja grafiikka nousevat entistä tärkeämpään rooliin.

Grafiikka auttaa lukijoita monimutkaisten tietojen ja tilastojen hahmottamisessa. Sen avulla voidaan kertoa ilmiöistä tavalla, joka ei pelkästään tekstin keinoin olisi mahdollista. Esimerkiksi aikajanat, pylväsdiagrammit ja infografiikka tarjoavat lukijoille taustatietoa, joka auttaa ymmärtämään uutisen laajemman merkityksen.

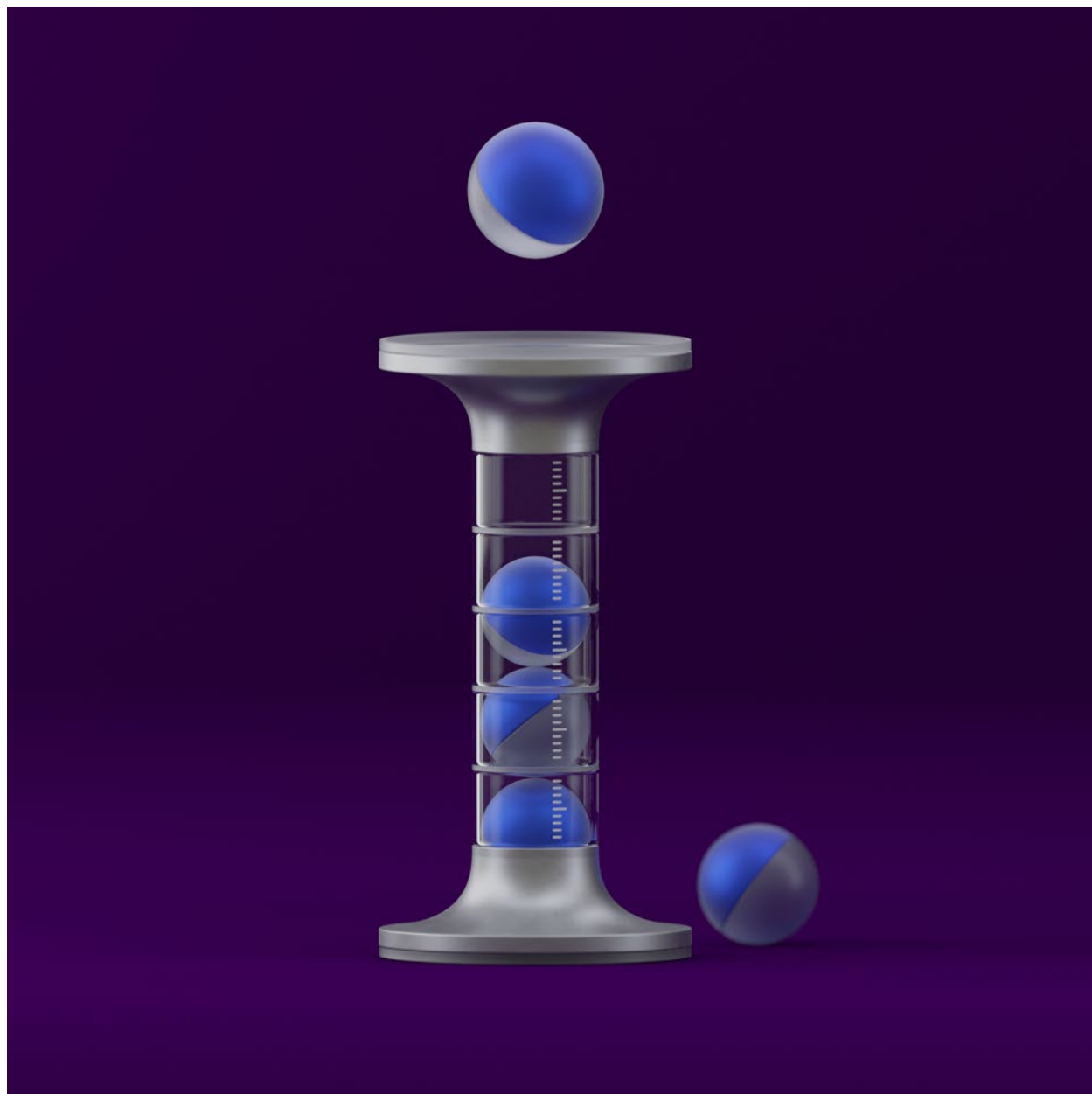

HYBRIDIVAIKUTTAMISESSA jokin vihamielinen valtio pyrkii luomaan uhkaavaa ilmapiiriä, vaikuttamaan toisen valtion poliittiseen päätöksentekoon ja murentamaan

demokratiaa – monia eri keinoja käyttäen. Sitä tehdään usein peiteltyä, mikä tekee tunnistamisesta ja torjumisesta vaikeaa. Hybridivaikuttaminen voi sisältää esimerkiksi informaatiovaikuttamista, taloudellista painostusta ja kyberhyökkäyksiä. Nykyajassa lisääntyvä informaatiovaikuttaminen on väärän tiedon levittämistä. Sen tavoitteena on muokata yleistä mielipidettä ja horjuttaa luottamusta. Informaatiovaikuttaminen pääsee leviämään tehokkaasti esimerkiksi somessa.

TSESÄÄNTELY Monet lait, esimerkiksi rikos-, perustus-, julkisuus- ja tekijänoikeuslaki säätelevät journalistista työtä. Alan itsesääntelystä on kuitenkin tarkoituksella tehty lakeja tiukempaa, jotta virkavalta puuttuisi työhön mahdollisimman vähän. Näin lehdistönvapaus ei joudu vaaraan.

Tiedotusvälineiden kustantajien ja toimittajien itsensä perustama Julkisen sanan neuvosto on määritellyt Journalistin ohjeet. Ohjeistuksessa määritellään, kuinka sananvapautta on käytettävä vastuullisesti, eettisesti ja harkiten. Jos joku kokee, että mediassa on loukattu hyvää journalistista tapaa, hän voi tehdä asiasta kantelun Julkisen sanan neuvostolle.

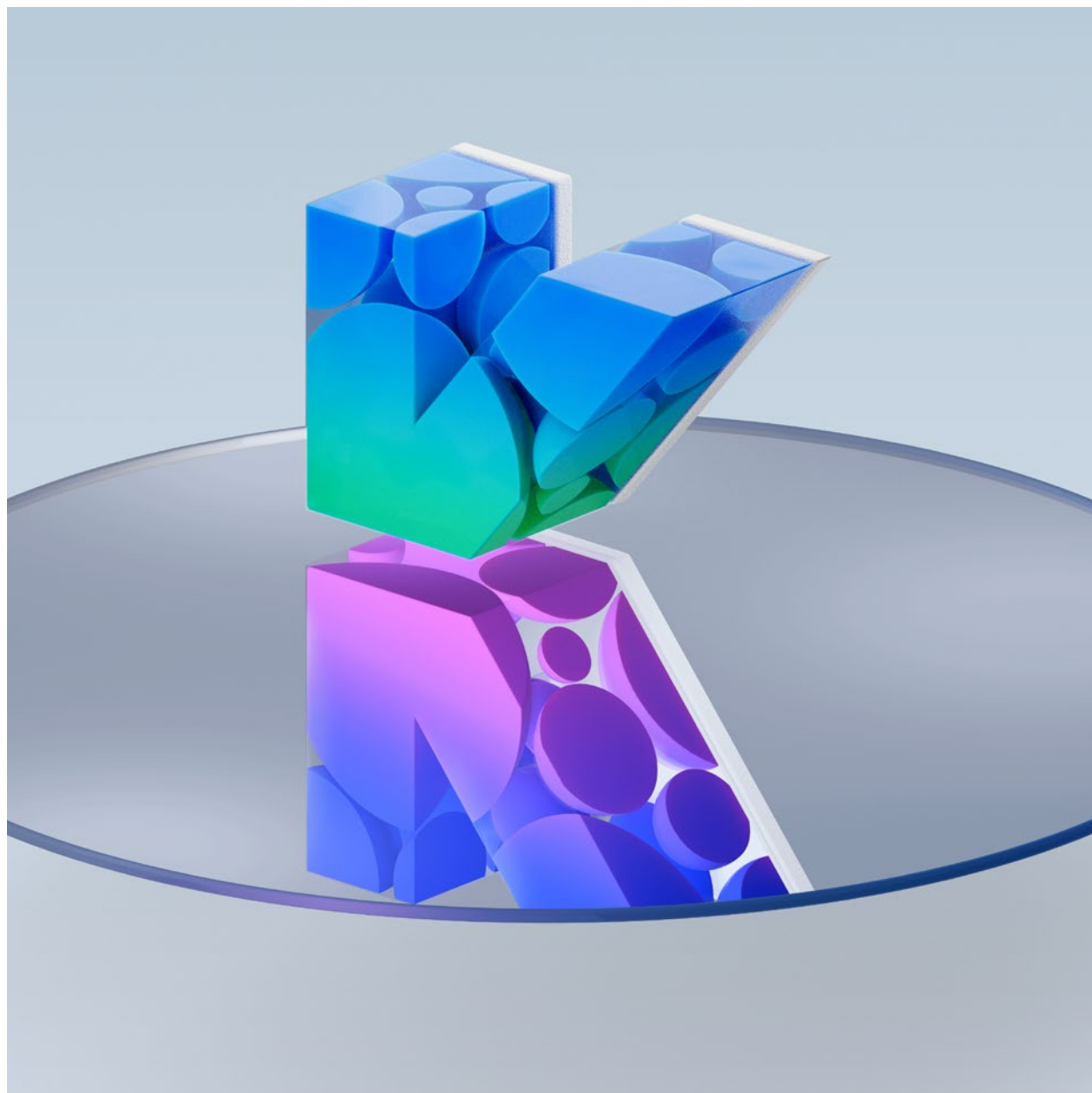
JOURNALISMI tulee ranskan kielen sanasta jour, päivä. Journalistin tehtävä on hankkia, varmentaa ja eritellä tietoa sekä välittää se ihmisille luotettavasti joukkoviestimien avulla. Jokaisella on oikeus tietää.

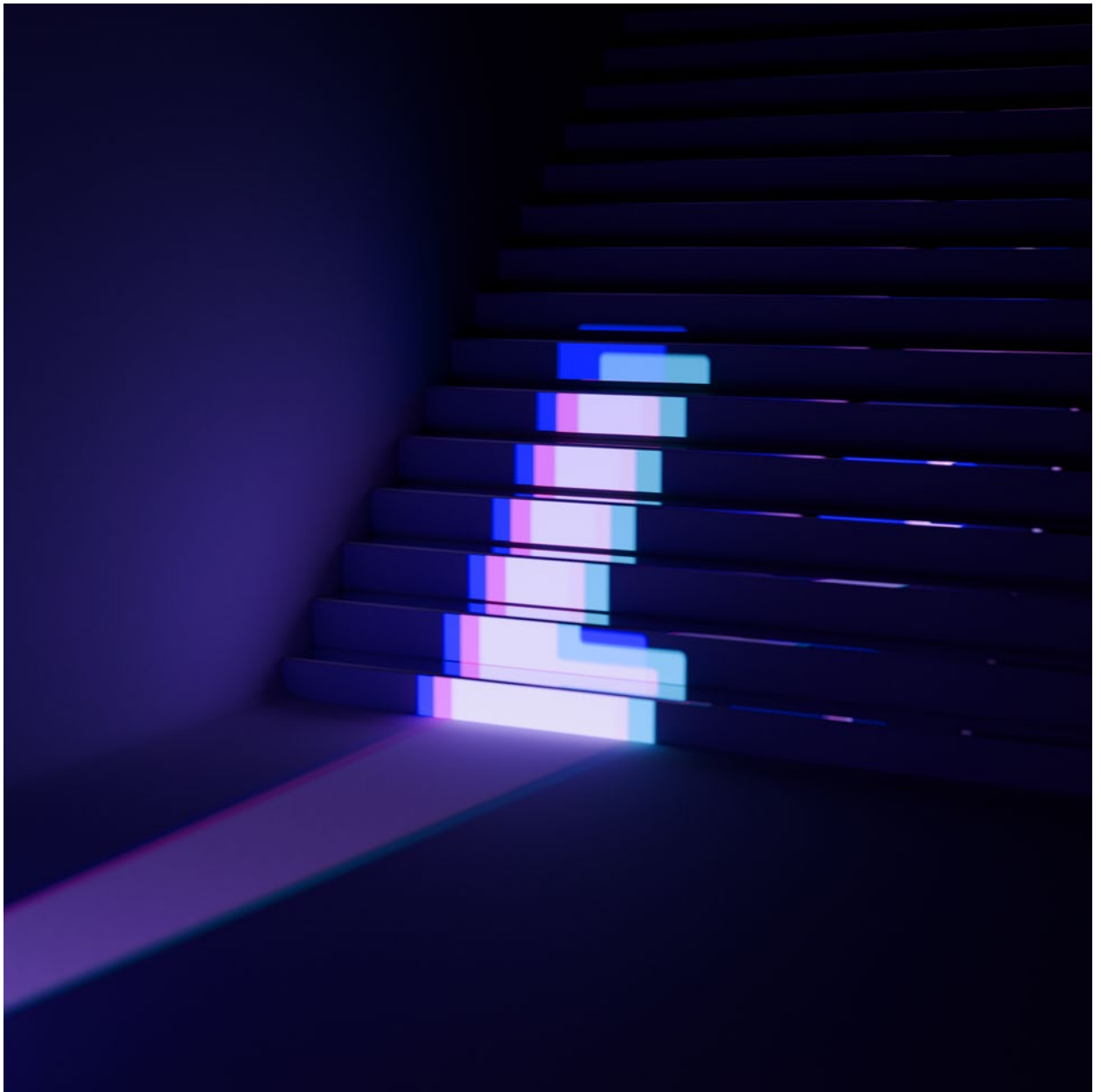
Kun faktat ovat tiedossa, ihminen voi ymmärtää paremmin todellisuutta ja muodostaa mielipiteitä. Tutkiva journalismi tekee pintaa syvemmälle luotaavia juttuja. Ne perustuvat yhteiskunnallisesti merkittävään, mahdollisesti salattuun tietoon.

Journalistit ovat ainoa sisältöjä tuottava taho, joka on sitoutunut ammattieettisiin periaatteisiin. Journalistin ohjeet opastavat käyttämään sananvapautta vastuullisesti.

K **RIITTISYYS** Jotta journalismi säilyttää uskottavuutensa, toimittajalta vaaditaan jatkuvasti tervettä kriittisyyttä. Ei riitä uutisen aiheeksi, että kuulee mehukkaan jutun tai lukee verkosta huikean juorun. Ammattitaitoinen journalisti tarkistaa jutun paikkansapitävyyden aina vähintään kahdelta toisistaan riippumattomalta taholta.

Erityisen tärkeää kriittisyys on kiistanalaisissa asioissa – tällöin tietolähde saattaa sävyttää kertomisiaan hyötyäkseen tilanteesta itse. Myös median kuluttajien ja lukijoiden pitää muistaa olla kriittisiä ja hereillä. Verkossa leviävät valheet ovat usein houkuttelevia ja vaikuttavat todelta.

LÄHDE Uskottava journalismi perustuu luotettaviin tietolähteisiin. Lähde voi olla haastateltava ihminen, toisen tiedotusvälineen tekemä uutinen, tiedote tai jokin muu julkaisu. Tietolähteiden kanssa pitää olla tarkkana, erityisesti jos käsiteltävä asia on aiheuttanut kiistaa. Tällöin esimerkiksi haastateltava voi pyrkiä hyötymään tilanteesta itse tai vahingoittamaan kiistan toista osapuolta.

Lähdesuoja tarkoittaa journalistien oikeutta olla kertomatta, kuka on antanut tiedot. Mikäli haastateltava on kertonut asioista luottamuksellisesti, toimittajalla on oikeus – ja velvollisuus – pitää lähteen henkilöllisyys salassa, jos näin on sovittu.

MIELIPIIDE Demokraattisessa yhteiskunnassa kaikilla on oikeus kertoa mielipiteensä sekä vastaanottaa tiedotusvälineiden kautta luotettavaa tietoa ja mielipiteisiin perustuvia näkökulmia. Journalismin lajeista esimerkiksi kommentti, kolumni ja pääkirjoitus sisältävät kirjoittajansa mielipiteitä.

Tiedotusvälineiden sisällöt on aina julkaistava niin, että tosiasiat pystyy erottamaan mielipiteistä. Internetissä kaikki halukkaat pääsevät ääneen, mikä vahvistaa demokraattista tasa-arvoa. Ongelmallista tässä on se, että kuka tahansa voi esiintyä asiantuntijana, esittää oman näkemyksensä tosiasiana ja hankkia ison joukon seuraajia viestilleen.

NARRATIIVI Journalismissa hyödynnetään yhä useammin narratiivisia eli tarinallisia keinoja. Kaunokirjallista tyyliä lainaamalla tiukempikin aihe voidaan muotoilla lukijalle helposti ymmärrettävään muotoon.

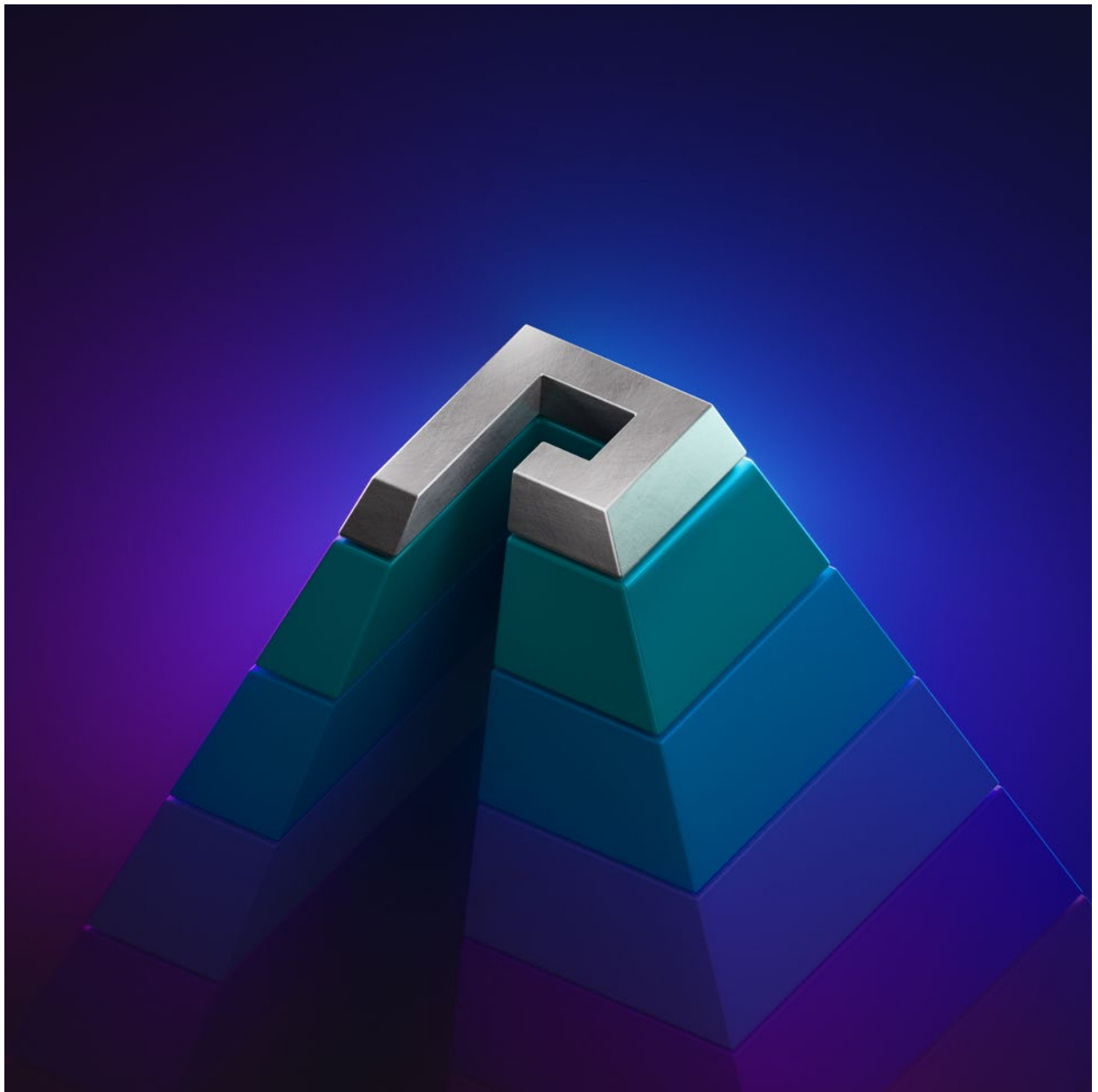
Narratiivisessa journalismissa kielenkäyttö voi virallisen kirjoitustyylin sijaan olla vapaampaa ja persoonallisempaa. Narratiivisuus antaa siis toimittajalle taiteellisia vapauksia, mutta se vaatii myös vastuuta sekä vahvaa sitoutumista totuudellisuuteen ja journalistin eettisiin ohjeisiin. Sekä toimittajan että lukijan on oltava tarkkana, etteivät faktat lähde venymään tarinankerronnan mukana.

OBJEKTIIVISUUS Yleisöt ja lukijat odottavat, että journalismi on luotettavaa – ja objektiivista eli puolueetonta. Vielä 1980-luvulla objektiivisuutta pidettiin Suomessa ihanteena, mutta myöhemmin on ymmärretty, että täydellinen objektiivisuus on mahdotonta.

Kaikki julkaistu tieto on lopulta ihmisen tekemää, eikä maailman tapahtumia voi peilata tiedotusvälineisiin sellaisenaan. Asioita tarkastellaan aina tietystä näkökulmasta. Nykyisin ajatellaan, että hyvä toimittaja keskittyy kuuntelemaan ja kunnioittamaan tasapuolisesti monenlaisten tietolähteiden ja yleisöjen näkemyksiä.

PÄÄTOIMITTAJA Luotettavilla tiedotusvälineillä on aina päätoimittaja, joka johtaa ja valvoo toimitusta sekä päättää sisällöistä. Päätoimittaja on myös oikeudellisessa vastuussa julkaistuista sisällöistä ja virheiden oikaisemisesta.

Jos esimerkiksi sanomalehteä vertaa TikTokissa leviävään uutiseen, somessa ei ole ketään vastaavaa henkilöä, joka ottaisi vastuun. Siksi valheelliset sisällöt pääsevät leviämään. Mitä avoimemmin päätoimittajat ja heidän johtamansa tiedotusvälineet kertovat ja avaavat journalistisia prosesseja yleisölle, sitä paremmin ne erottuvat disinformaatiota levittävistä tahoista, jotka välittävät epätosia “faktoja”.

&A Sosiaalisen median Q&A (questions and answers) -formaatissa asiantuntija tai vaikuttaja vastaa esimerkiksi YouTubessa, Instagram-storyissa tai liveinä seuraajiensa lähettämiin

kysymyksiin. Muoto on löytänyt tiensä someen journalismista, jossa kysymys-vastaus-jutuilla on pitkät perinteet. Esimerkiksi henkilöhaastatteluissa teksti voi edetä keskustelunomaisesti kysymysten ja vastausten vuorotteluna.

Journalististen juttujen taustalla on paljon näkymätöntä työtä, kuten taustojen ja kysymysten miettimistä sekä haastatteluita. Kiinnostavan uutisen tai tarinallisen artikkelin tekemiseen tarvitaan hyviä haastattelutaitoja.

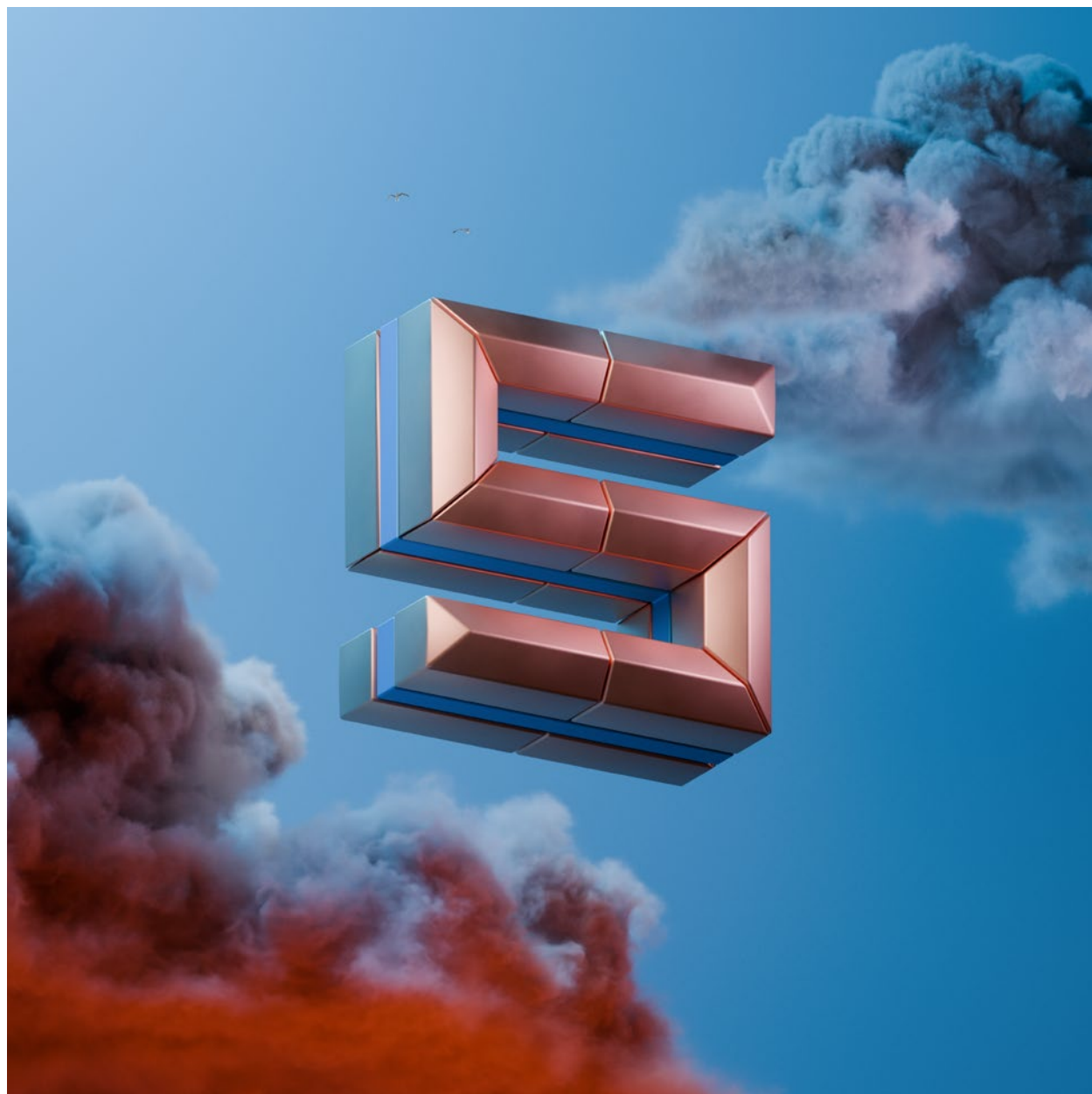

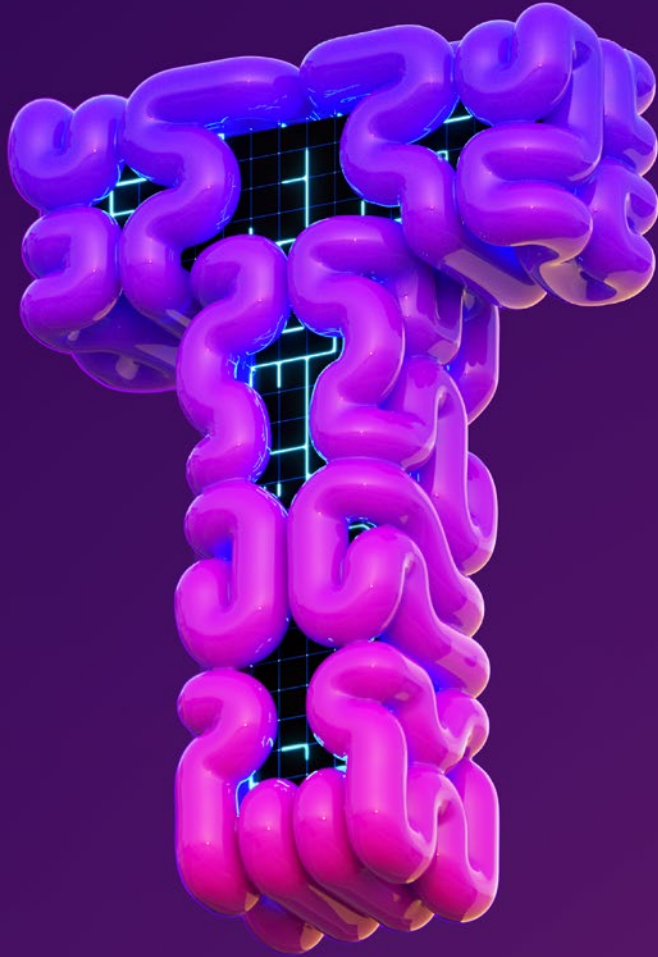
R **IIPPUMATTOMUUS** Riippumaton media tarkoittaa tiedotusvälineitä, kuten sanomalehtiä, televisiota ja verkkopohjaisia julkaisuja, joiden valintoihin ja näkökulmiin yritysmaailman tai poliittisten vallanpitäjien edut tai vaatimukset eivät vaikuta. Riippumaton media on demokraattisen oikeusvaltion kulmakivi, ja sillä on tärkeä rooli korruption pitämisessä vähäisenä.

Korkean korruptioasteen maissa median riippumattomuus saattaa kaventua. Kun mediataloja tai yksittäisiä toimittajia painostetaan suorasti tai epäsuorasti, tavoitteena voi olla esimerkiksi kitkeä lehdistön kriittisyys valtaapitäviä kohtaan. Toimittajalla on oikeus ja vastuu kieltäytyä kaikenlaisesta painostuksesta tai houkuttelusta, jolla pyritään ohjaamaan tai rajoittamaan tiedonvälitystä.

S **ANANVAPAUS** on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Journalismi-instituutio varjelee jokaisen oikeutta vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä. Sananvapaus takaa kaikille myös oikeuden osallistua keskusteluihin ja ilmaista mielipiteensä ilman ennakkosensuuria, pelkäämättä. Sanomalehdistöllä on vapaus julkaista provosoivia ja kriittisiä sisältöjä.

Sananvapaus ei kuitenkaan oikeuta kirjoittamaan tai sanomaan mitä hyvänsä – siihen liittyy myös vastuu. Nettikiusaamista tai ihmisryhmää vastaan lietsovaa vihapuhetta ei voi perustella sananvapaudella. Suomessa sananvapaus on turvattu perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa.

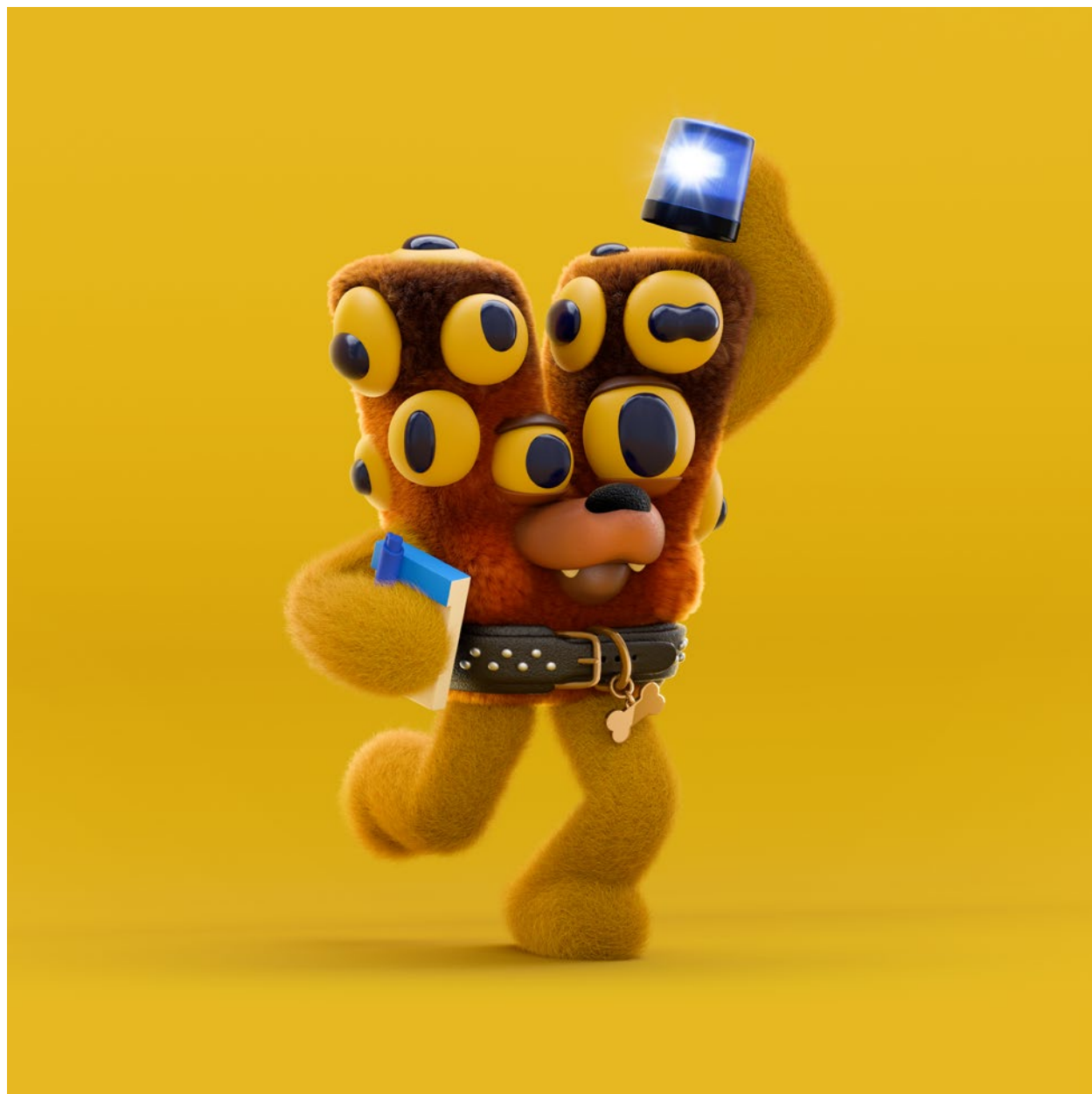
T **EKOÄLY** eli AI tarkoittaa koneen kykyä käyttää ihmismäistä älyä – esimerkiksi kirjoittaa tietotekstiä ja kääntää sitä eri kielille, päätellä ja oppia. Vaikka kone ei koskaan korvaa toimittajaa, tekoäly ja tiedotusvälineet tulevat tekemään yhä tiiviimpää yhteistyötä.

Tekoälypohjaisten palveluiden tuottama teksti on yksi tietolähde muiden joukossa, ja toimittajan on suhtauduttava siihen kriittisesti. Myös tekoäly tekee asiavirheitä. Kaiken kaikkiaan se on hyvä apulainen mutta huono hallitsija. Julkaistavien sisältöjen on aina oltava journalistin hallinnassa ja tekoälyn tuottamasta sisällöstä on hyvä kertoa avoimesti.

UTISANKKA on tiedotusvälineissä tai somessa leviävä, tarkoituksettomasti epätosi uutinen. Se on esitetty tavalla, joka saa lukijan uskomaan tapahtumat. Puhutaan myös misinformaation levittämisestä, jos tarkoituksettomasti jakaa virheelliseen tietoon perustuvaa tietoa. Taustalla voi olla tiedon puute tai huolimattomuusvirhe. Disinformaatiosta on kyse silloin, kun valheellisen tiedon jakaminen on tahallista. Malinformaatio tarkoittaa sitä, kun totuudenmukaisen tiedon jakamista käytetään tahallisesti vahingoittamaan yksilöä, yhteisöä tai valtiota. Tällaista voi olla esimerkiksi henkilötietojen vuotaminen julkisuuteen.

V **ALLAN VAHTIKOIRA** Demokraattisessa yhteiskunnassa journalistisen uutismedian merkittävä rooli on olla luotettava tiedon välittäjä. Toinen median tärkeä tehtävä on valvoa poliitikkojen ja muiden vallankäyttäjien tekemisiä ja sanomisia – liittyivätpä ne rasistisiin puheenvuoroihin tai valtion rahojen käyttämiseen omiin menoihin. Kriittisen median lempinimi on vallan vahtikoira – kun se saa vahtia, räksyttää ja jakaa tietoa vapaasti, yhteiskunnallisia asioita ei pääse tapahtumaan huomaamatta. Vapaasti julkista valtaa tarkkailevaa ja raportoivaa mediaa kutsutaan myös neljänneksi valtiomahdiksi.

W **OW-EFEKTI** Journalismin tehtävä on välittää luotettavasti tietoa. Hyvä toimittaja osaa tehdä arkisistakin aiheista houkuttelevia juttuja, ja parhaimmillaan tärkeät journalistiset sisällöt synnyttävät wow-efektin.

Kiehtovuus on merkityksellistä myös siksi, että kilpailu kiristyy mediakentällä ja varsinkin internetissä. Luotettavat journalistiset sisällöt eivät saa hukkaa massaan somen ja muiden digitaalisten materiaalien virrassa. Verkossa lukemispäätökseen johtaa usein pelkkä otsikko, eli sen on tärkeä herättää kiinnostus – tai jopa wow-efekti – heti. Laadukkaassa journalismissa otsikko vastaa aina tekstin sisältöä.

JA SOME Sosiaalinen media on muuttanut pysyvästi ihmisten tapoja olla yhteydessä toisiinsa. Sosiaalisen median palvelu X (entinen Twitter), Instagram tai TikTok voi toimia yhteisöllisenä keskustelun ja jakamisen paikkana, mutta toisaalta some voi haukata liiankin ison palan ajankäytöstä.

Somen valta ulottuu myös tiedotusvälineisiin. Mediatalojen riippuvuus somealustoista kasvaa, kun uutisten seuraaminen ja lukeminen tapahtuu yhä useammin sosiaalisen median kautta. Some on myös otollinen alusta vihapuheelle ja disinformaation leviämiseksi – someympäristössä ei ole tahoja, joka ottaisi vastuun sisällöistä.

Y **LEISÖNOSASTO** Vaikka Suomi on demokratian mallimaa, suomalaiset haluaisivat tutkitusti osallistua aktiivisemmin yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, jos tämä olisi nykyistä helpompaa. Vaikka somessa kuka tahansa voi saada äänensä kuuluviin, sanomalehtien yleisönosastot antavat edelleen sisällöille isomman painoarvon. Mielenpidekirjoitus on hyvä mahdollisuus tuoda omia näkemyksiä esiin ja herättää julkista keskustelua. Journalistinen vastuu ja journalistin ohjeet koskevat myös yleisönosastolla julkaistavia materiaaleja. Lukijoiden lähettämien kirjoitusten tarkistaminen on toimitusten vastuulla, ja mahdolliset virheet pitää oikaista.

ZINE on omakustanteinen, itsenäinen lehti tai lehtinen, joka voi olla yhden ihmisen tai pienen ryhmän toimittama. Zinejen tyyli on omaperäistä ja rosoista, ja usein ne monistetaan jakoon kopiokoneella. Kuka tahansa voi siis tehdä zinejä. Lehtiä tehdään tietyn kulttuuri-ilmion harrastajien iloksi, ja ne keskittyvät usein tiettyyn aihepiiriin. Sisältö voi sukeltaa esimerkiksi politiikkaan, taiteeseen tai punk-musiikkiin. Zinet koostetaan usein perinteisellä leikkaa ja liimaa -tekniikalla, ja niissä voi olla esimerkiksi sarjakuvia, tarinoita, kollaasitaidetta, runoja ja haastatteluja.

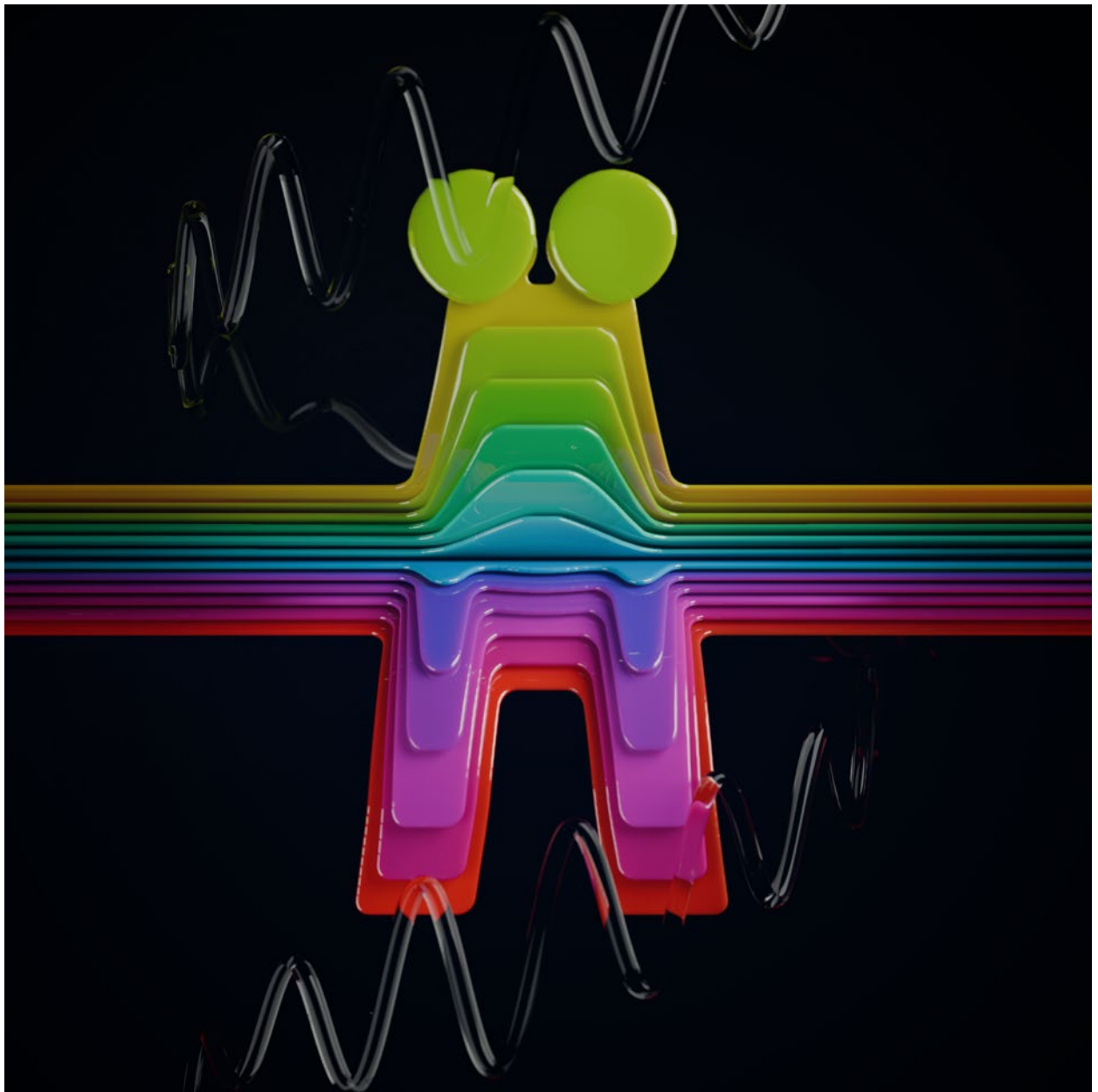

LANDSPOSTEN Helsingissä vuonna 1919

perustettu Ålandsposten on esimerkki siitä, että sanomalehteä voidaan tehdä puhtaasti poliittisin perustein ja valjastaa poliittiseksi vastavoimaksi.

Musiikintutkija ja kansatieteilijä Otto Emanuel Andersson perusti ruotsinkielisen Ålandspostenin vastustamaan Ålandlehteä ja sen päätoimittajaa, joka halusi liittää Ahvenanmaan osaksi Ruotsia. Ålandspostenin perustajat tahtoivat säilyttää ahvenanmaalaiset osana suomenruotsalaista kansakuntaa. Lehti ilmestyi kerran viikossa ja lopetettiin myöhemmin, kun Ahvenanmaan kysymys siirtyi valtioiden väliseksi asiaksi, eikä Ålandspostenia enää tarvittu.

ÄNI Audiomedioiden, esimerkiksi äänikirjojen ja podcastien suosio on viime aikoina räjähtänyt kasvuun, erityisesti nuorten keskuudessa. Kuuntelumäärien ennustetaan yhä kasvavan.

Äänimediasuosio perustuu varmasti siihen, että sisältöihin voi syventyä missä tahansa: lenkillä, koulumatkalla tai vaikka siivotessa. Lisäksi audiomedia tekee uutiset ja artikkelit entistä helpommin ja laajemmin saavutettaviksi. Isoimpien sanomalehtien sisältöjä voi lukemisen lisäksi nykyään myös kuunnella, mikä tuo journalistiset sisällöt esimerkiksi näkövammaisten saataville – tai kenen tahansa mökkimatalle autossa kuunneltavaksi.

ÖYKKÄRÖINTI Toimittajia on uhkailtu ja painostettu aina, mutta sosiaalisessa mediassa heihin kohdistettu vihapuhe ja öykkäröinti on vahvistunut ja tullut näkyvämmäksi. Halventaviin ja uhkaaviin

ilmaisuihin on suhtauduttava vakavasti, sillä vihapuhe uhkaa toimittajan sananvapautta. Öykkäröinnin kohteeksi joutuvat erityisen usein naiset, vähemmistöihin kuuluvat ja tietyistä teemoista, kuten maahanmuutosta tai tasa-arvosta kirjoittavat journalistit. Journalistin ohjeiden mukaan tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on aina tehtävä journalistisin perustein, eikä päätösvalta saa koskaan joutua toimituksen ulkopuolisille.

OPETTAJALLE

Uutismedian liitto on sanomalehtien ja kaupunkilehtien julkaisijoiden ja muiden yksityisten uutismedioiden toimialajärjestö. Jäseninäimme on yli 220 uutismediaa ympäri Suomen. Toimimme monipuolisesti uutismedian puolesta: vahvistamme sen elinvoimaisuutta, tuotamme tietoa, järjestämme tapahtumia, viestimme ja tuemme lukijamarkkinointia. Julkaisemme lisäksi Suomen Lehdistö -lehteä.

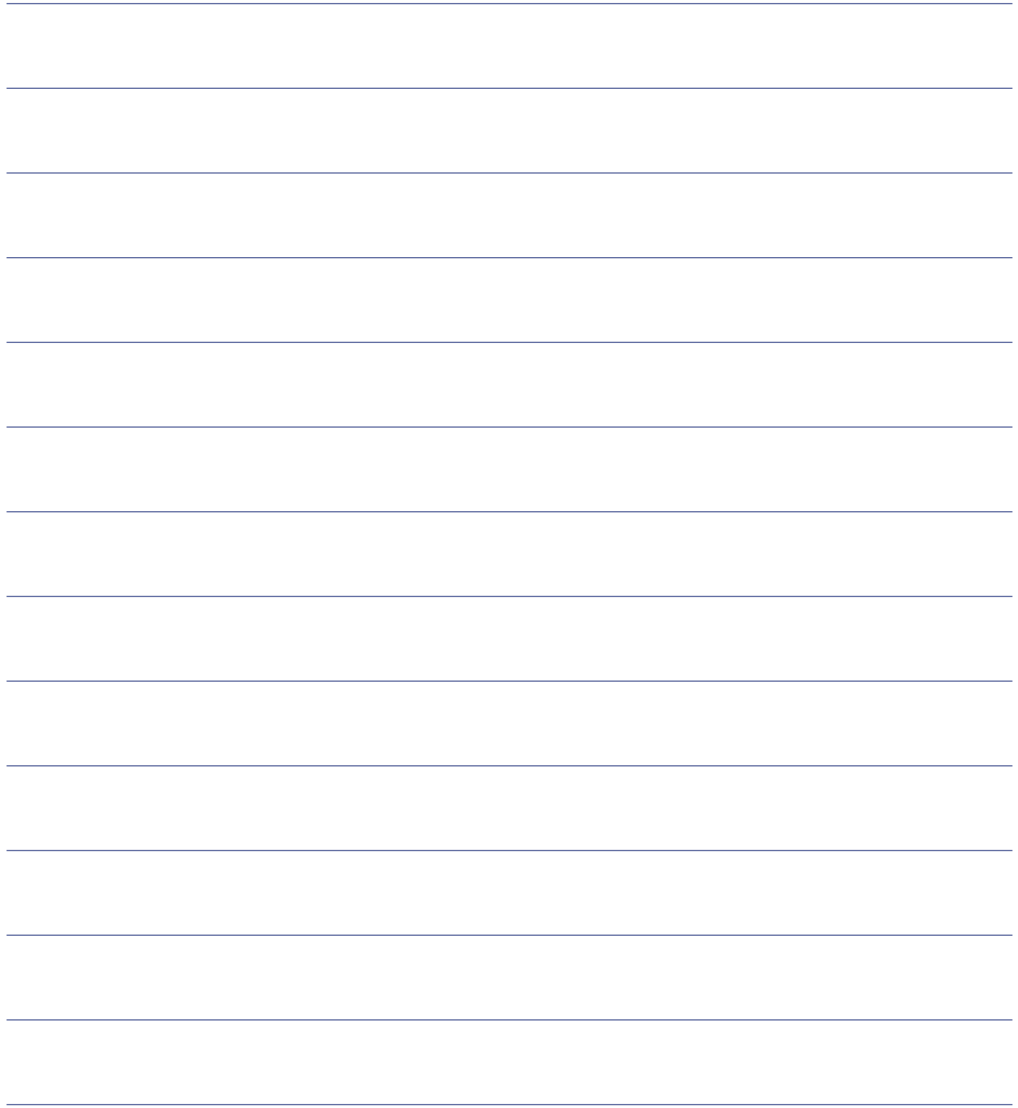
Tuemme yhdessä jäsenlehtiemme kanssa lasten, nuorten ja aikuisten mediasuhdetta. Tuotamme materiaaleja journalismikasvatukseen ja kriittisen media- ja informaatiolukutaidon opettamiseen. Jäsenlehtemme tekevät alueellisesti yhteistyötä oppilaitosten kanssa.

Mediakasvatustoimintamme painopisteenä on journalismikasvatus – avaamme journalismin pelisääntöjä ja tuomme esiin luotettavan mediasisällön merkitystä. Vuosittain järjestämme muun muassa valtakunnallisen Uutisten viikon yhteistyössä koulujen ja lehtien kanssa. Vuonna 2024 liiton mediakasvatustoiminta täyttää 60 vuotta.

Tutustu maksuttomiin oppimateriaaleihimme osoitteessa

WWW.UUTISMEDIAKASVATUS.FI

ja tilaa kahdesti kuussa ilmestyvät oppituntivinkkimme.

Median rooli ja merkitys arjessa on valtava.
Perinteisen lukutaidon rinnalle tarvitaan myös media-
lukutaitoa. Sen oppimiseen on nyt aapinen.

Medialukutaidon aapinen selvittää A:sta Ö:hön,
mitä kaikkea on hyvä tietää ja tiedostaa,
kun etsii luotettavaa tietoa, somettaa tai haluaa
päästä vaikuttamaan itselle tärkeisiin asioihin. Algoritmista
öykkäröintiin etenevä opas antaa hyviä työkaluja kriittisen
medialukutaidon treenaamiseen ja kehittämiseen.

Lisätietoa

WWW.TUNNISTAJOURNALISMI.FI